

YARGI YOLU – GÖREV – YETKİ – YARGI YERİ BELİRTİLMESİ

Prof. Dr. Süha TANRIVER

Doç. Dr. Emel HANAĞASI

MEDENÎ YARGIDA YER ALAN BİR MAHKEMEDE BİR UYUŞMAZLIĞIN ÇÖZÜMÜ İÇİN:

Öncelikle, bu uyuşmazlığın **adlî yargı koluna dâhil olması** ve **bu yargı kolu içinde de medenî yargıyı ilgilendirmesi** gerekir. Bir davaya hangi yargı kolundaki mahkeme tarafından bakılacağı konusu, **yargı yolu** ilişkisidir.

Uyuşmazlığın medenî yargı içinde çözümlenmesi gerektiğini tespit ettikten sonra, **bu uyuşmazlığın medenî yargı içindeki hangi mahkeme tarafından çözümlenmesi gerektiği sorusuna cevap vermek** gerekir. Bu sorunun cevabı, **görev (vazife) kurallarını** ilgilendirmektedir. **Görev**, bir davaya o yerdeki (il veya ilçedeki) **hukuk mahkemelerinden hangisi tarafından bakılacağını** belirtir.

Genel görevli mahkeme mi?

Özel görevli mahkeme mi?

Genel görevli mahkeme ise,
asliye hukuk mahkemesi mi?
Sulh hukuk mahkemesi mi?

Özel görevli mahkeme ise, asliye ticaret mahkemesi mi? İş mahkemesi mi? Kadastro mahkemesi mi? Aile mahkemesi mi? İcra mahkemesi mi? Tüketici mahkemesi mi? Fikrî ve sınaî haklar hukuk mahkemesi mi?

Uyuşmazlığın medenî yargı içindeki hangi mahkeme tarafından çözümlenmesi gerektiğini tespit ettikten sonra, **bu uyuşmazlığın hangi yerdeki mahkeme tarafından çözümlenmesi gerektiği sorusuna cevap vermek** gerekir. Bu sorunun cevabı, **yetki (selâhiyet) kurallarını** ilgilendirmektedir. **Yetki**, davaya hangi yerdeki görevli hukuk mahkemesi tarafından bakılacağını belirtir.

*UYUŞMAZLIK
YARGISI*

Adlî ve idarî yargı mercileri
arasında ortaya çıkan görev ve
hüküm uyuşmazlıklarının
giderilmesini konu alan yargısal
faaliyet çeşidi **uyuşmazlık yargısıdır.**

Bu yargı türünde yetkili yargı yeri,
Anayasa ile görevlendirilmiş,
bağımsız bir yüksek mahkeme olan
Uyuşmazlık Mahkemesidir.

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

(Anayasa m. 158; 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Kuruluşu ve İşleyiői Hakkında Kanun)

KURULUŞU

Bir Başkan ile **on iki asıl**, **on iki yedek** üyeden kurulur.

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı, Anayasa Mahkemesince kendi asıl ve yedek üyeleri arasından seçilir. Uyuşmazlık Mahkemesinin Başkanı, Başkanvekili ve üyeleri **dört yıl için** seçilir

Uyuşmazlık Mahkemesi, **hukuk** ve **ceza bölümlerine** ayrılır. Hukuk uyuşmazlıkları, **Hukuk Bölümünde**, ceza uyuşmazlıkları, **Ceza Bölümünde** karara bağlanır. Her bölüm, **bir Başkan ile altı asıl** üyeden kurulur.

Birlikte toplanan Hukuk ve Ceza Bölümleri, **Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulu**’nu teşkil ederler. Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulu, **2247 sayılı Kanunla belli edilen görevleri yerine getirir ve ayrıca bölümler arasında çıkan olumsuz görev uyuşmazlıklarında görevli bölümü belirler ve bölüm kararları arasındaki çelişmeleri, verilecek ilke kararları ile çözümler.**

Uyuşmazlık Mahkemesi ’ ne, mahkemenin çalışmalarına yardımcı olmak üzere, Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanının takdir edeceği sayıda **geçici raportör** verilir.

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanının isteği ve inhası üzerine, Adalet Bakanlığınca atanacak bir görevli, **Başkanlık Sekreterliği** görevini yerine getirir ve Anayasa Mahkemesi binasında görev yapar.

ÇALIŞMA YÖNTEMİ

- ✓ Uyuşmazlık Mahkemesi **kurul halinde** çalışır.
- ✓ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk ve Ceza bölümleri ile Genel Kurulu, Başkanın çağrısı üzerine, Başkentte, mahkeme için ayrılan yerde, Başkanın başkanlığında toplanır.
- ✓ Mahkemeye gelen işlerden tutuklu, tedbirli olanlarla yürütmenin durdurulması istemli bulunanlar gibi acele nitelikte olanların adlî tatilden önce bitirilmesi için gerekli tedbirleri alır.
- ✓ İlgili Başsavcılar veya görevlendirecekleri yardımcıları, gerekli gördüklerinde veya Mahkemece gerekli görülen durumlarda yazılı olarak düşüncelerini bildirirler veya toplantılarda sözlü açıklamalarda bulunurlar, oya katılmazlar.

GÖREVLERİ

Uyuşmazlık Mahkemesinin görevi, adlî ve idari yargı mercileri arasındaki görev uyuşmazlıklarını ve hüküm uyuşmazlıklarını inceleyerek, kesin bir biçimde çözüme kavuşturmaktır (Anayasa m. 158).

Buna göre:

➤ Hukuk mahkemeleri ile idare mahkemeleri (veya Danıştay, vergi mahkemeleri veya bölge idare mahkemeleri) arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözümler.

YARGI YOLU (GÖREV) UYUŞMAZLIKLARI

OLUMLU GÖREV UYUŞMAZLIĞI

Adlî ve idarî yargıya bağlı ayrı iki yargı merciine açılan ve tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davalarda bu yargı mercilerinin her ikisinin kendilerini görevli sayan kararlar vermiş olmaları, görev kararlarına karşı itiraz yolunun açık olduğu ceza davalarında bu kararların kesinleşmiş bulunması durumunda ortaya çıkar.

OLUMSUZ GÖREV UYUŞMAZLIĞI

Adlî ve idarî yargı mercilerinin her ikisinin de tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davada kendilerini görevsiz görmeleri ve bu yolda verdikleri kararların kesin veya kesinleşmiş bulunması halinde söz konusu olur.

➤ Bir dava, ait olduğu yargı çeşidinden başka bir yargı çeşidine (koluna) dâhil olan mahkemede açılırsa, davalı buna itiraz edebilir. Bu itiraza, “*yargı yolu itirazı*” denir. **-Bkz. HMK 114/1, b!!!!!!-**

➤ Mahkemenin, yargı yolunun caiz olmadığına (görevsizliğine) karar verebilmesi için tarafların yargı yolu itirazında bulunmuş olmaları gerekli değildir; mahkeme kendiliğinden görevsizlik kararı vermekle yükümlüdür.

DANIŞTAY BAŞSAVCISININ OLUMLU GÖREV UYUŞMAZLIĞI ÇIKARMASI (UMK m. 10 vd.)

Yargı yolu itirazı üzerine, hukuk mahkemesi, yargı yolunun caiz olduğuna karar verirse, itirazı reddeder.

İTİRAZ BİRİNCİ OTURUMDAN SONRA YAPILMIŐSA:

Hukuk mahkemesi, davaya devam eder. Davalı idarenin, bu halde olumlu görev uyuşmazlığı çıkararak Uyuşmazlık Mahkemesine başvurma yetkisi yoktur.

İTİRAZ EN GEÇ BİRİNCİ OTURUMDA YAPILMIŐSA:

Davalı idare, görev itirazının reddine ilişkin kararın verildiği tarihten itibaren 15 gün içinde, yargı yolu (görev) itirazının reddine ilişkin karara itiraz etmeli ve bu itiraza ilişkin iki nüsha dilekçeyi Danıştay Başsavcısına sunulmak üzere hukuk mahkemesine vermelidir (UMK m. 12, I).

Bunun üzerine, hukuk mahkemesi, idarenin itiraz dilekçesini, davacı cevap vermişse bu cevabı ve görev itirazının reddine ilişkin kararı ile dayanağı belgenin asıl veya örneklerini **Danıştay Başsavcısına gönderir**. Danıştay Başsavcısı, işi inceledikten ve varsa eksiklikleri tamamlattırdıktan sonra:

Uyuşmazlık çıkarmaya yer olmadığı sonucuna varırsa veya başvuru süresinin geçirilmiş olduğunu görürse istemin reddine karar verir (UYM m.13). Bu karara karşı hiç bir yargı merciine başvurulamaz!

Uyuşmazlık çıkarılmasını gerekli görürse, düzenleyeceği gerekçeli düşünce yazısını, kendisine gönderilen dilekçe ve ekleri ile birlikte Uyuşmazlık Mahkemesine yollar ve durumu hukuk mahkemesine hemen bildirir (UYM m. 13).
Bununla olumlu yargı yolu uyuşmazlığı çıkarma işlemi tamamlanmış olur.

➤ Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulduğu kendisine bildirilen **hukuk mahkemesi**, yargı yolu (görev) uyuşmazlığı hakkında **Uyuşmazlık Mahkemesince bir karar verilinceye kadar davanın görülmesini geri bırakır.**

➤ Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulduğunu bildiren yazının alındığı günden başlamak üzere 6 ay içinde Uyuşmazlık Mahkemesinin kararı gelmezse hukuk mahkemesi davayı görmeye devam eder. Ancak hukuk mahkemesi, esas hakkındaki son kararı vermeden önce Uyuşmazlık Mahkemesinin kararı gelirse, bu karara uymak zorundadır (**UMK m.18**).

Uyuşmazlık Mahkemesi **Hukuk Bölümü** olumlu görev uyuşmazlığını incelemeye başlar (**UMK m. 27**). Bu inceleme dosya üzerinde yapılır (**UMK m. 26, II**).

DAVA HUKUK MAHKEMESİNİN GÖREVİNE GİRMEKTE İSE:

Danıştay Başsavcısının başvurusunun reddine karar verir ve bu kararı hukuk mahkemesine bildirir (**UMK m. 28, I**). Bunun üzerine hukuk mahkemesi davaya kaldığı yerden devam eder.

DAVA HUKUK MAHKEMESİNİN GÖREVİNE GİRMİYOR İSE,

Hukuk mahkemesinin görevsiz olduğuna karar verir ve bu kararı hukuk mahkemesine bildirir (**UMK m. 28, I**). Hukuk mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesinin bu kararına uymak ve onu geciktirmeksizin uygulamakla ödevlidir (**UMK m. 28, II**).

*Hukuk mahkemesi görevsizlik kararı verir. Bu halde, **davacının idare mahkemesinde dava açması gerekir (İYUK m. 9)**.*

HUKUK MAHKEMESİNİN VE İDARE MAHKEMESİNİN AYNI DAVA İÇİN KENDİLERİNİ GÖREVLİ SAYMALARI (m. 17)

Tarafları, konusu ve dava sebebi aynı olan bir dava hem hukuk mahkemesinde hem de idare mahkemesinde açılmış ve her iki mahkeme de bu (aynı) dava için kendilerini görevli sayan kararlar vermiş ise, hukuk mahkemesi ile idare mahkemesi arasında aynı dava hakkında **olumlu yargı yolu (görev) uyuşmazlığı** ortaya çıkmış olur. Bu halde:

- Bu olumlu görev uyuşmazlığının çözülmesinde, ***olumsuz görev uyuşmazlıklarına ilişkin usul kuralları*** (UMK m. 14-16) uygulanır.
- Bu olumlu görev uyuşmazlığının giderilmesi istemi, **ancak davanın taraflarınca ileri sürülebilir** (UMK m. 14, II).
- Taraflar bunun için hem hukuk mahkemesine hem de idare mahkemesine başvurabilirler.

Olumlu görev uyuşmazlığının giderilmesi için kendisine başvuru hukuk mahkemesi, dava dosyasını Uyuşmazlık Mahkemesine gönderir ve görevli mahkemenin belirlenmesini ister (**UMK m. 17, II, m. 15**).

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, görevli yargı merciini belirten kararını verir (**UMK m. 17, II; m. 16**).

Uyuşmazlık Mahkemesi, kararını hukuk mahkemesine, idare mahkemesine ve olumlu görev uyuşmazlığının çözülmesi için başvurmuş olan tarafa hemen tebliğ eder (**UMK m. 28, I**). Hukuk mahkemesi ve idare mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesinin bu kararına uymak ve geciktirmeksizin kararı uygulamakla ödevlidirler (**UMK m. 28, II**).

HUKUK MAHKEMESİ İLE İDARE MAHKEMESİ ARASINDAKİ OLUMSUZ GÖREV UYUŞMAZLIĞI

Hukuk mahkemesi, itiraz üzerine veya resen yargı yolunun caiz olmadığı (idari yargı yolunun caiz olduğu/idare mahkemelerinden birinin görevli olduğu) kanısına varırsa, görevsizlik kararı verir (HMK m. 20). Hukuk mahkemesi, vereceği bu görevsizlik kararında, davanın idari yargının görev alanına girdiğini bildirerek görevsiz olduğuna karar vermekle yetinmelidir. Hukuk mahkemesinin, ayrıca idari yargıdaki görevli mercii göstermesi ve dava dosyasının bu mercie gönderilmesine karar vermesi gerekli değildir; yani, bu halde HMK m. 20 hükmü uygulanmaz!

HUKUK MAHKEMESİNİN GÖREVSİZLİK KARARI ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEMLER İSE, İYUK m. 9'da düzenlenmiştir.

Bu halde, davanın ikinci defa açıldığı idari mahkeme de kendini görevli bulmaz ve davanın hukuk mahkemesinin görevine girdiğine karar (görevsizlik kararı) verirse, o zaman hukuk mahkemesi ile idare mahkemesi arasında **olumsuz görev (yargı yolu) uyuşmazlığı** doğar. Bu uyuşmazlığın giderilmesi için Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulur.

HUKUK MAHKEMESİ İLE İDARE MAHKEMESİ ARASINDAKİ OLUMSUZ GÖREV UYUŞMAZLIĞININ ÇÖZÜMLENMESİ

Hukuk mahkemesi ve idare mahkemesi, aynı dava hakkında ayrı ayrı görevsizlik kararı verirlerse ve bu görevsizlik kararları kesinleşirse, hukuk mahkemesi ile idare mahkemesi arasında **olumsuz yargı yolu (görev) uyuşmazlığı doğar.**

Taraflardan biri (kural olarak davacı), olumsuz görev uyuşmazlığının giderilmesi için, **son görevsizlik kararı vermiş olan mahkemeye** başvurabilir. Bunun üzerine, bu mahkeme dava dosyasını ilk görevsizlik kararını veren mahkemeye ait dava dosyasını da temin ederek Uyuşmazlık Mahkemesine gönderir ve görevli mahkemenin belirlenmesini ister (**UMK m. 15**).

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, **iki görevsizlik kararından uygun görmediğini bozar ve kararında görevli mahkemeyi belli eder (UMK m. 16).**

Hukuk mahkemesinin görevsizlik kararının bozulduğu durumda, davacı, **Uyuşmazlık Mahkemesi kararının kendisine tebliğinden itibaren 2 hafta içinde** hukuk mahkemesine başvurarak davaya devam edilmesini isterse, hukuk mahkemesinde bakılacak dava eski davanın devamı sayılır (**m. 20, I kıyasen**). Davacı, süresi geçtikten sonra ancak yeni bir dava açabilir. Her iki halde de, **hukuk mahkemesi, davaya bakmak zorundadır. Yani, görevsiz olduğuna karar veremez (UMK m. 28, II).**

HUKUK MAHKEMESİNİN UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNE BAŞVURMASI (UMK m. 19)

İdare mahkemesinin kesin veya kesinleşmiş görevsizlik kararı üzerine kendisine gelen davayı incelemeye başlayan veya incelemekte olan hukuk mahkemesi, kendisinin de görevsiz olduğu kanısına varırsa, görevli merciin belirtilmesi için doğrudan Uyuşmazlık Mahkemesine başvurabilir. Bu durumda, hukuk mahkemesi, elindeki davanın incelemesini Uyuşmazlık Mahkemesinin karar vermesine kadar erteler.

Bu başvuru üzerine, Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, **görevli mahkemeyi belirten kararını verir ve bu kararı hemen hukuk mahkemesine tebliğ eder (UMK m. 28, II)**.

Uyuşmazlık Mahkemesi, **hukuk mahkemesinin görevli olduğuna karar verirse**, hukuk mahkemesi bu karara uymak ve davaya bakmakla ödevlidir (UMK m. 28, II); **idare mahkemesinin görevli olduğuna karar verirse**, bu kararı alan hukuk mahkemesi görevsizlik kararı vermekle ödevlidir (UMK m. 28, II). Hukuk mahkemesinin bu görevsizlik kararı üzerine, davacının idare mahkemesinde yeni bir dava açması gerekir (İYUK m. 9).

YARGITAYIN UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNE BAŞVURMASI (UMK m. 20)

Temyiz incelemesi yapan Yargıtay hukuk dairesi veya HGK, davanın idare mahkemesinin görevine girdiği kanısına varırsa, bu nedenle bozma kararı vermeden, incelemeyi erteleyerek görevli merciin belirtilmesi için doğruca Uyuşmazlık Mahkemesine başvurabilir (UMK m. 19, I).

Bu başvuru üzerine, Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, **görevli mahkemeyi belirten kararını verir ve bu kararı hemen Yargıtay ilgili hukuk dairesine veya HGK'na tebliğ eder (UMK m. 28, II).**

Uyuşmazlık Mahkemesi, **hukuk mahkemesinin görevli olduğuna karar verirse**, Yargıtay bu karara uymak ve esas hakkında kanun yolu incelemesi yapmakla görevlidir (UMK m. 28, II); **idare mahkemesinin görevli olduğuna karar verirse**, Yargıtay, hukuk mahkemesi kararını bu gerekçeyle bozar. Hukuk mahkemesi ise, bu bozma kararı üzerine görevsizlik kararı vermekle ödevlidir (UMK m. 28, II). Hukuk mahkemesinin bu görevsizlik kararı üzerine, davacının idare mahkemesinde yeni bir dava açması gerekir (İYUK m. 9).

HÜKÜM UYUŞMAZLIĞI

Adlî ve idari mercilerin ikisi tarafından görevle ilgili olmaksızın kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş, aynı konuya ve sebebe ilişkin, taraflarından en az biri aynı olan ve kararlar arasındaki çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesi olanaksız bulunan hallerde ortaya çıkar (m. 24).

Bu halde, taraflardan biri, Uyuşmazlık Mahkemesine başvurarak hüküm uyuşmazlığının giderilmesini isteyebilir (**UMK m. 24, III**).

Bunun üzerine, Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü birbirine uymayan hükümleri inceler ve anlaşmazlığın esası hakkında karar verir (**UMK m. 25**).

GÖREV

«m. 448- (1) Bu Kanun hükümleri, tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhâl uygulanır.»

**1 Ekim 2011 den önce
açılan ve tamamlanmış olan
işlemler geçerliliklerinin
koruyacak ve yeni Kanun' a
(HMK) göre
tekrarlanmayacaktır.**

**1 Ekim 2011' den sonra
açılan davalar için
HMK' nun hükümleri
uygulanacaktır.**

1. 10. 2011

**1 Ekim' den önce açılan ve devam eden davalarda 1 Ekim
2011' den sonra yapılacak yeni işlemlerde yeni Kanun (HMK)
hükümleri uygulanacaktır**

«GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu Kanunun yargı yolu ile göreve ilişkin hükümleri, Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tarihte açılmış olan davalara uygulanmaz.»

1 Ekim 2011 den önce açılan dava açıldığı tarihte doğru yargı yolunda ve görevli mahkemede açılmışsa, daha sonra o mahkeme HMK ile görevsiz hale gelse dahi görevsizlik kararı verilemeyecektir.

1 Ekim 2011' den sonra açılan davalar için HMK' nun göreve ilişkin hükümleri uygulanacaktır.

1. 10. 2011

GÖREVİN BELİRLENMESİ VE NİTELİĞİ (m. 1)

Mahkemelerin görevi, *ancak* kanunla düzenlenir.

Göreve ilişkin kurallar, kamu düzenindedir.

ASLİYE HUKUK MAHKEMELERİNİN GÖREVİ (m.2)

Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın

malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, *aksine bir düzenleme bulunmadıkça* asliye hukuk mahkemesidir.

HMK'nunda ve diğer kanunlarda *aksine düzenleme bulunmadıkça*, asliye hukuk *mahkemesi diğer dava ve işler bakımından da* görevlidir.

–ASLİYE HUKUK MAHKEMESİ, ASIL GÖREVLİ MAHKEMEDİR!

SULH HUKUK MAHKEMELERİNİN GÖREVLERİ (m.4, m. 383)

- **Sulh hukuk mahkemeleri, dava konusunun değer veya tutarına bakılmaksızın;**
- ✓ **Kiralanan taşınmazların, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununa göre ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler ayrık olmak üzere, kira ilişkisinden doğan alacak davaları da dâhil olmak üzere tüm uyuşmazlıkları konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davaları,**
- ✓ **Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davaları,**
- ✓ **Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davaları,**
- ✓ **Bu Kanun ile diğer kanunların, sulh hukuk mahkemesi veya sulh hukuk hâkimini görevlendirdiği davaları görürler.**
- **Çekişmesiz yargı işlerinde de görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemesidir.**

ASLİYE TİCARET MAHKEMELERİNİN GÖREVLERİ (TTK m. 5)

- Aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi *tüm ticari davalar* ile *ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine* bakmakla görevlidir.
- Hangi davaların ticari dava olduğu ve hangi çekişmesiz yargı işlerinin ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi olduğu ise, **TTK'nun 4. maddesinde ve bazı özel kanunlarda yer alan çeşitli hükümlerde** belirtilmiştir.

TİCARİ DAVALAR

Mutlak Ticari Davalar

TTK'nda veya özel kanunlarda açıkça ticari dava oldukları ve ticaret mahkemesinde bakılacakları öngörülmüş olan davalardır.

Mutlak ticari davalar için, tarafların tacir olmaları veya işin ticari iş olması önemli değildir.

Nispi Ticari Dava

Her iki taraf tacir ve uyuşmazlık her iki tarafın ticari işletmesi ile ilgili ise, dava ticari davadır.

TBK'nun navale ve vedia hükümlerine ilişkin hukuk davaları, bir ticari işletme ile ilgili iseler ticari dava sayılır.

6102 s. TTK m. 5, 2, c. 2- Bir yerde ticaret davalarına bakan birden çok asliye ticaret mahkemesi varsa, iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde Hâkimler ve Savcılar Kurulunca, asliye ticaret mahkemelerinden biri veya birkaçı münhasıran bu Kanundan ve diğer kanunlardan doğan deniz ticaretine ve deniz sigortalarına ilişkin hukuk davalarına bakmakla görevlendirilebilir.

6103 s. K. m. 8, 1- 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 4. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca kurulmuş bulunan **denizcilik ihtisas mahkemesinin görmekte olduğu davalar**, 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu' nun 5 inci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi gereğince, **yeni Türk Ticaret Kanunu' nun yürürlüğe girmesinden (01.07.2012 tarihinden) itibaren bir ay içinde**, Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından, **Türk Ticaret Kanunu ile diğer kanunlardan doğan deniz ticaretine ilişkin hukuk davalarına bakmakla görevli kılınacak asliye ticaret mahkemesine devredilir.**

GÖREV KURALLARININ NİTELİĞİ

- Kamu düzenine ilişkindirler.
- Davanın görevli mahkemede açılmış olması dava şartıdır.
- Görev kuralları hakkında sözleşme yapılamaz.
- Hâkim davanın her aşamasında görevli olup olmadığını kendiliğinden inceler.
- Taraflar, mahkemenin görevsiz olduğunu hüküm kesinleşinceye kadar davanın her aşamasında ileri sürebilirler.
- Görev kurallarına aykırılık, kanun yolu aşamasında da kendiliğinden incelenir.
- Görev kurallarına aykırılık nedeniyle yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

GÖREV İTİRAZI

Mahkeme (duruşma yapmadan da) görev itirazını kabul eder veya kendiliğinden görevsizlik ve gönderme kararı verir.

Mahkeme görev itirazını reddeder ve davanın esasını incelemeye başlar. Görev itirazının reddi kararı bir ara karardır, ancak esas hükümle birlikte kanun yoluna götürülebilir.

GÖREVSİZLİK KARARI VERİLDİĞİ AN KESİNSE:

Bu kararın tebliğinden itibaren

GÖREVSİZLİK KARARI KANUN YOLUNA BAŞVURULMAYARAK KESİNLEŞMİŞSE:

Kesinleştiği tarihten itibaren

GÖREVSİZLİK KARARI ALEYHİNE KANUN YOLUNA BAŞVURULMUŞSA:

Başvurunun reddi kararının tebliğinden itibaren

2 hafta içinde

Taraflardan birinin, görevsizlik kararı veren mahkemeye başvurarak, dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekir. Aksi takdirde, bu mahkemece **davanın açılmamış sayılmasına** karar verilir.

Kendisine başvuru mahkeme

Önceki mahkemenin görevsizlik kararı kanun yoluna başvurulmadan kesinleşmişse, yeniden görevsizlik kararı verilebilir; görevsizlik kararı kanun yolu incelemesi sonucu kesinleşmişse, görevsizlik kararı veremez. Davayı görmek zorundadır.

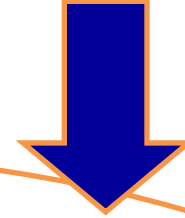
Görevsiz mahkemede tarafların yaptıkları işlemlerle bağlı olup görevsiz mahkemenin yaptığı işlemler ve verdiği kararlarla bağlı değildir.

GÖREVSİZLİK KARARI ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEMLER (m. 20)

Bu karar verildiği anda kesin ise kararın tebliğinden itibaren/Süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten

Kanun yoluna başvurması üzerine bu başvuru reddedilmişse red kararının tebliği tarihinden itibaren

İki hafta içinde, taraflardan birinin, kararı veren mahkemeye başvurarak dava dosyasının görevli mahkemeye gönderilmesinin talep etmesi gerekir. Aksi takdirde, bu mahkemece davanın açılmamış sayılmasına karar verilir.

Dosya kendisine gönderilen mahkeme, kendiliğinden taraflara davetiye gönderir.

GÖREVSİZLİK KARARI ÜZERİNE

SÜRESİ İÇİNDE GÖREVLİ MAHKEMEYE BAŞVURULURSA,

- Bu dava görevsiz mahkemede açılan davanın devamıdır. Bu nedenle:
  - ❖ Görevsiz mahkemede dava açılmasıyla meydana gelen sonuçlar korunmuş olur.
  - ❖ Davacının görevli mahkemeye başvururken yeniden harç ödemesi gerekmez.
  - ❖ Görevsiz mahkemede dava açılmasıyla kesilen zamanaşımı, hak düşürücü süre korunmuş olur.
  - ❖ Görevsiz mahkemece konulan ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz devam eder.
- Görevsiz mahkemede tarafların yapmış oldukları işlemler görevli mahkemede de geçerlidir. Buna karşılık görevsiz mahkemede, mahkeme tarafından yapılan işlemler görevli mahkemede kural olarak geçersizdir.
- Görevsizlik kararı kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmişse, başvuru mahkeme görevsizlik kararı ile bağlıdır. Görevsizlik kararı kanun yolu denetiminden geçmeden kesinleşmişse, başvuru mahkeme de görevsizlik kararı verebilir. Bu ikinci durumda olumsuz görev uyuşmazlığı çıkmış olur ve yargı yeri belirtilmesi yoluna gidilir (m. 21).

SÜRESİ İÇİNDE GÖREVLİ MAHKEMEYE BAŞVURULMAZSA

- Mahkemece görevsiz mahkemede açılmış olan davanın açılmamış sayılmasına karar verilir.
- Açılmamış sayılan davadaki talep de hiç yapılmamış (vaki olmamış) sayılır (m. 150, 7). Dava açılmasıyla meydana gelen bütün sonuçlar ortadan kalkar.
- Davacı yeniden harç ödeyerek dava açabilir.

YETKİ

YETKİ KURALLARI

GENEL YETKİ KURALI

**ÖZEL YETKİ
KURALLARI**

**KESİN OLMAYAN
ÖZEL YETKİ
KURALLARI**

KESİN NİTELİKLİ OLAN ÖZEL YETKİ KURALLARI

MAHKEMELERİN YETKİSİNE İLİŞKİN GENEL KURAL (m. 5)

Mahkemelerin yetkisi, diğer kanunlarda yer alan yetkiye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, HMK'daki hükümlere tabidir.

GENEL YETKİLİ MAHKEME (m. 6)

Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.

Yerleşim yeri, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre belirlenir.

GERÇEK KİŞİLER BAKIMINDAN GENEL YETKİLİ MAHKEME

TÜRKİYE' DE YERLEŞİM YERİ OLANLARA KARŞI

DAVA AÇILMASI: Türkiye' de yerleşim yeri olan gerçek kişilere karşı dava, onların dava açıldığı tarihte yerleşim yerleri (TMK m. 19) sayılan yer mahkemesinde açılır. (m.6/1). Davalının yerleşim yerindeki mahkemede dava açıldıktan sonra davalı yerleşim yerini değiştirirse, bu değişiklik mahkemenin yetkisini etkilemez.

TÜRKİYE'DE YERLEŞİM YERİNİN BULUNMAMASI HÂLİNDE YETKİ (m. 9)

➤ Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayanlar hakkında genel yetkili mahkeme, davalının *Türkiye'deki mutad meskeninin bulunduğu yer* mahkemesidir.

➤ *Diğer özel yetki hâlleri saklı kalmak üzere, malvarlığı haklarına ilişkin dava, uyuşmazlık konusu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerde* *de* açılabilir.

TÜRKİYE' DE YERLEŞİM YERİ OLMAYAN GERÇEK KİŞİLERE KARŞI DAVA AÇILMASI

Türkiye' de yerleşim yeri bulunmayanlar hakkında genel yetkili mahkeme, davalının Türkiye'deki mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesidir (m. 9/1).

MALVARLIĞI HAKLARINA İLİŞKİN DAVALARDA GENEL YETKİ (m. 9)

Türkiye' de mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesinde veya diğer özel yetki hâlleri saklı kalmak üzere, uyuşmazlık konusu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerde dava açılabilir.

ŞAHISVARLIĞI HAKLARINA İLİŞKİN DAVALARDA YETKİ:

Milletlerarası usul hukuku kurallarına başvurulur (**MÖHUK m. 40-41**).

Davalının Türkiye' de mutad meskeni yoksa ve dava konusu mal da Türkiye' de değilse, (o kişinin Türkiye' de başka mal, alacak ve teminatları bulunsa dahi) o kişiye karşı m. 9' a göre Türkiye' de dava açılmaz.

TÜZEL KİŞİLERİN YERLEŞİM YERİ

- **Tüzel kişilere karşı açılacak davalarda yetkili mahkeme, tüzel kişinin yerleşim yerinin, yani merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir (karş. m. 14).**
- **Tüzel kişilerin yerleşim yeri, kuruluş belgesinde aksine hüküm bulunmadıkça, işlerinin yönetildiği yerdir (TMK m. 51).** Ancak, derneklerin tüzüklerine ve ticaret şirketleri ile kooperatiflerin ana sözleşmelerine, dernek, şirket veya kooperatif merkezinin yazılması zorunludur. Bundan başka, vakıf senedinde vakfın yerleşim yerinin gösterilmesi gerekir (TMK m. 106). Bu nedenle, dernek, şirket, kooperatif veya vakıfların yerleşim yerini kuruluş belgesine, tüzük, ana sözleşme veya vakıf senedine göre kolayca tespit etmek mümkündür.

DAVALININ BİRDEN FAZLA OLMASI HÂLİNDE YETKİ (m. 7)

KURAL: Davalı birden fazla ise dava, *bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde* açılabilir.

İSTİSNA:

➤ Dava sebebine göre kanunda, davalıların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan bir mahkeme belirtilmişse, davaya o yer mahkemesinde bakılır.

➤ Birden fazla davalının bulunduğu hâllerde, davanın, davalılardan birini sırf kendi yerleşim yeri mahkemesinden başka bir mahkemeye getirmek amacıyla açıldığı, deliller veya belirtilerle anlaşılırsa, mahkeme, ilgili davalının itirazı üzerine, onun hakkındaki davayı ayırarak yetkisizlik kararı verir.

GENEL YETKİ KURALLARININ NİTELİĞİ

- Genel yetki, kural olarak bütün davalar içindir.
- Bir dava için kesin yetki kuralı varsa, o dava genel yetkili (davalının yerleşim yerindeki) mahkemede açılmaz.
- Kural olarak, bir dava için özel yetki kuralı bulunsa bile, davacının genel yetki ile özel yetki arasında bir seçim hakkı vardır.
- Taraflar, yetki sözleşmesi ile yetkili olmayan bir mahkemeyi yetkili kılarırsa, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, genel yetkili mahkemenin yetkisi ortadan kalkar.

GEÇİCİ OLARAK OTURULAN YER MAHKEMESİNİN YETKİSİ (m. 8)

Memur, işçi, asker, öğrenci, çırak, hizmetçi gibi **bir yerde geçici olarak oturan ve o yerde oturmaları uğraşlarına göre uzunca bir zaman devam eden kişilere karşı, alacak ve taşınır mal davaları**, geçici olarak oturulan yer mahkemesinde açılabilir.

SÖZLEŞMEDEN DOĞAN DAVALARDA YETKİ (m. 10)

Sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda, sözleşmenin yerine getirileceği (ifa edileceği) yer mahkemesinde de dava açılabilir .

➤ HMK m. 10' daki yetki kuralı, kesin yetki kuralı değildir!

➤ Sözleşmenin yerine getirileceği yer ilk önce **tarafların açık veya zımnî isteğine göre belirlenir**; bu yer belli ise, dava o yerde açılabilir. Bu yer belli değilse, sözleşmenin yerine getirileceği yer **TBK m. 89' a göre belirlenir**:

Konusu sözleşmeden doğan bir para borcu olup da sözleşmede aksi kararlaştırılmamış ise, bu para borcu, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ödenir (TBK m. 89/1). Bu durumda, alacaklı, bu para borcunun ödenmesi için borcun yerine getirileceği yer olan kendi yerleşim yerinde dava açabilir. Parça borçları için, sözleşmenin kurulduğu sırada borç konusunun bulunduğu yerde dava açılabilir (TBK m. 89/2). Bunlar dışındaki bütün borçlar doğumları sırasında borçlunun yerleşim yerinde ifa edilir (TBK m. 89/3).

MİRAS İLE İLGİLİ DAVALARDA YETKİ (m. 11)

Miras (tereke) ile ilgili davalar, **murisin son yerleşim yeri mahkemesinde görülür** (m. 11; TMK m. 576).

SON YERLEŞİM YERİ **KESİN** YETKİSİ (m. 11/1)

1. Mirasın (terekenin) taksimi davası (TMK m. 642); taksim butlanı ve feshi davası (TMK m. 680); mirasçılar arasında terekenin idaresi nedeniyle çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar (HMK m. 11/1,a); ölüme bağlı tasarrufların iptali davaları (TMK m. 558-559); *taşınmaza ilişkin bulunsa bile* tenkis davaları (TMK m. 560-571, 576); miras sebebiyle istihkak davası (TMK m. 576, II)

2. Mirasın kesin taksimine kadar terekeye (yani miras şirketine) karşı açılacak tüm davalar. *Dava, terekeye karşı değil de, mirasçıya (veya mirasçılara) karşı açılırsa, davalı mirasçının yerleşim yeri mahkemesi yetkili olur!*

SON YERLEŞİM YERİ MAHKEMESİNİN **KESİN OLMAYAN** YETKİSİ (m. 11/2, 3)

1. Bir mal hakkında terekeye karşı açılacak istihkak davası (TMK m. 683): Terekenin mühürlenmesi ve defterinin tutulması (TMK m. 590) zamanında malın bulunduğu yer mahkemesinde veya miras bırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir.

2. Mirasçılık belgesinin iptali ve yeni mirasçılık belgesi verilmesine ilişkin davalar, mirasçılarının her birinin oturduğu yer mahkemesinde veya miras bırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir.

TAŞINMAZ DAVALARINDA YETKİ (m. 12)

- Aşağıdaki davalar *taşınmazın bulunduğu yer* mahkemesinde açılır (m. 12/1):
  - ❑ Taşınmaz üzerindeki aynı hakka ilişkin davalar,
  - ❑ Taşınmaz üzerindeki aynı hak sahipliğinde değişikliğe yol açabilecek davalar,
  - ❑ Taşınmazın zilyetliğine (TMK m. 973 vd) ilişkin davalar,
  - ❑ Taşınmazı alıkoyma hakkına (TMK m. 994) ilişkin davalar,
- İrtifak haklarına ilişkin davalar, *üzerinde irtifak hakkı kurulan taşınmazın bulunduğu yer* mahkemesinde açılır (m. 12/2),
- HMK m. 12' ye göre taşınmazın bulunduğu yerde açılması zorunlu olan dava birden fazla taşınmaza ilişkinse, *dava, taşınmazlardan birinin bulunduğu yer* mahkemesinde açılır (m. 12/3).
- HMK m. 12' teki yetki kuralı, kesin yetki kuralıdır!

KARŞILIK DAVADA YETKİ (m. 13)

- Karşı dava, açılmış bulunan bir davada, davalının aynı mahkemede ve aynı dava dosyasında davacıya karşı dava açmasına (m. 132 vd.) denir. Karşı dava, asıl dava ile birlikte aynı mahkemede görülür.
- Kesin yetkinin söz konusu olmadığı hallerde, asıl davanın açılmış olduğu mahkeme, asıl davaya karşı açılan karşı davaya bakmaya da yetkilidir.
- HMK m. 13' teki yetki kuralı, kesin yetki kuralı da değildir !

ŞUBENİN BULUNDUĞU YER MAHKEMESİNİN YETKİSİ (m. 14)

KURAL: Bir gerçek veya tüzel kişinin başka bir yerde şubesi varsa, o şubenin işlemlerinden dolayı merkeze karşı, -(merkezin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılabileceği gibi –m.6)- **şubenin bulunduğu yer mahkemesinde de dava açılabilir .**

Bu yetki kuralı, kesin yetki kuralı değildir!

İSTİSNALAR: Aşağıdaki hallerde, yetki, kesin yetkidir!

➤ **Özel hukuk tüzel kişilerinin** (şirket, kooperatif, dernek ve vakıfların) ortaklık veya üyelik ilişkileriyle sınırlı olmak kaydıyla, ***bir ortağına veya üyesine karşı veya ortağın ya da üyenin bu sıfatla diğerlerine karşı açacakları davalara***, ilgili tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde bakılır .

➤ **İflâs davası**, yalnız şubenin bağlı bulunduğu gerçek veya tüzel kişinin muamele merkezinin bulunduğu yerde açılabilir (**İİK m. 154, III**).

SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN TAZMİNAT DAVALARINDA YETKİ (m. 15)

ZARAR (MAL) SİGORTALARINDA (TTK m. 1453- 1486)

1. Sigortanın konusu taşınmaz ise,
 tazminat davası o taşınmazın bulunduğu yerde de açılabilir (m. 15/1).

2. Sigortanın konusu taşınır ise:

a. Taşınır mal (fabrikadaki makine gibi) niteliği gereği bir yerde sabit bulunması gereken yahut şart kılınan bir mal ise,
 dava malın bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilir (m. 15/1).

b. Taşınır mal (otomobil gibi) bir yerde sabit bulunması gerekmeyen veya şart kılınmayan (hareket eden) bir mal ise,
 dava rizikonun gerçekleştiği yer mahkemesinde de açılabilir (m. 15/1).

CAN SİGORTALARINDA (TTK m. 1487-1520)

Sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın leh veya aleyhine açılacak davalarda onların yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir!

Buna göre, sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar kendi yerleşim yerlerinde sigorta şirketine karşı dava açabilir.

HAKSIZ FİİLDEN KAYNAKLANAN DAVALAR

(m. 16)

Haksız fiilden kaynaklanan davalar:

- **Haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinde,**
- **Zararın meydana geldiği yer mahkemesinde,**
- **Zararın meydana gelme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemesinde,**
- **Zarar görenin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir.**

HMK m. 16' dan kaynaklanan yetki kuralları, kesin yetki kuralları değildir!

BOŞANMA VE AYRILIK (VE EVLİLİĞİN FESHİ) DAVALARINDA YETKİLİ MAHKEME

TMK m. 168- Eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir.

ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞLERİNDE YETKİ

(m. 384)

➤ Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, çekişmesiz yargı işlerinde, **talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkilidir.** Kanunların kesin yetkiyi düzenlediği işlerdeki çekişmesiz yargı işlerindeki yetki de kesin yetkidir!

KESİN YETKİ HALLERİNDE YETKİ KURALLARINA AYKIRILIK

- **Davalı her zaman (üst mahkemede de) yetki itirazında bulunabilir.**
- **Mahkeme de her zaman kendiliğinden yetkili olup olmadığını inceler ve yetkisiz olduğu kanısına varırsa yetkisizlik kararı vermek zorundadır.**
- **Yetki itirazında bulunan davalının, itirazında yetkili mahkemeyi göstermesine gerek yoktur.**
- **Mahkeme, yetkisiz olduğu kanısına varırsa, yetkisizliğine ve dava dosyasının gerçek yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verir. Yetkisizlik kararının verilmesi, kanun yoluna başvuru ve yetkisizlik kararı üzerine yapılacak işlemler, kesin bulunmayan yetki hallerindeki gibidir.**

YETKİ SÖZLEŞMESİ

Tarafların, belli bir dava (uçuşmazlık) için kanunen yetkili olmayan bir mahkemeyi yetkili kılmak için yaptıkları sözleşmeye **yetki sözleşmesi** denir.

AYRI BİR SÖZLEŞMESİ

Taraflar aralarındaki bir uçuşmazlık hakkında belli bir yer mahkemesini yetkili kılmak için ayrı bir sözleşme yapabilirler.

YETKİ ŞARTI

Taraflar yaptıkları bir sözleşmeye, bu sözleşmenin uygulanmasından doğacak uçuşmazlıklar için belli bir yer mahkemesinin yetkili olacağına ilişkin bir hüküm koyabilirler:

“ İşbu sözleşmenin uygulanmasından doğacak uçuşmazlıklar için Ankara mahkemeleri yetkilidir.”

YETKİ SÖZLEŞMESİNİN ŞARTLARI (m. 17, 18)

- Yetki sözleşmesi, ancak *tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri konular* ile *kesin olmayan yetki hallerinde* yapılabilir.
- Yetki sözleşmesi yapabilecek olan kişiler *sadece tacirler ve kamu tüzel kişileri* olarak sınırlandırılmıştır.
- Yetki sözleşmesi *yazılı olarak* yapılmalıdır.
- Yetki sözleşmesi, *belirli uyumsuzluk* için yapılmalıdır.

- ✓ “A ile B arasında satış bedelinin ödenmemesi nedeniyle çıkmış olan uyumsuzluk için Ankara mahkemeleri yetkili kılınmıştır.”
- ✓ “İşbu sözleşmeden doğacak uyumsuzluklar için Ankara mahkemeleri yetkilidir.”
- ~~— “Bundan sonra yapacağımız bütün satış sözleşmelerinden doğacak uyumsuzluklar için Ankara mahkemeleri yetkili olacaktır.”~~
- ~~— “Bundan böyle aramızda çıkacak bütün uyumsuzluklar için Ankara mahkemeleri yetkili olacaktır.”~~

- Yetki sözleşmesi ile *yalnız belli bir mahkeme* yetkili kılınmalıdır.
- Belirli ve açık olmak şartıyla birden fazla yer mahkemesi de yetki sözleşmesi ile yetkili kılınabilir.

- ✓ “... Ankara mahkemeleri yetkilidir.”
- ~~— “... Türkiye mahkemeleri yetkilidir.”~~
- ~~— “... İç Anadolu Bölgesindeki mahkemeler yetkilidir.”~~

YETKİ SÖZLEŞMESİNİN ETKİSİ

- Yetki sözleşmesi, *tarafları ve bundan başka, tarafların cüz' i ve küllî haleflerini* de bağlar. Bunların tacir ya da kamu tüzel kişisi olup olmaması önemli değildir.
- **Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça dava sadece yetki sözleşmesi ile kararlaştırılan mahkemede açılabilir!** Bu durumda *olumsuz bir yetki sözleşmesinden ya da münhasır yetki sözleşmesinden* söz edilir. Ancak taraflar dilerse yetki sözleşmesi ile kararlaştırılan mahkemenin yetkisinin diğer genel ve özel mahkemelerin yetkisini kaldırmadığını kararlaştırabilirler.
- **Münhasır yetki sözleşmesinin olduğu bir durumda dava kararlaştırılan yerde açılmazsa, bu *yetki ilk itirazı* biçiminde ileri sürülmelidir!**

YETKİ İLK İTİRAZINDA BULUNULMASI

- **Yetkinin kesin olmadığı hallerde yetki itirazı, ancak cevap süresi içinde ve esasa ilişkin cevaplarla birlikte ileri sürülebilir!**
- **Yazılı yargılama usulünde bu süre**, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren **2 haftadır** (m. 129). Hâkim, şartlarının gerçekleşmesi durumunda davalıya bir defaya mahsus olmak ve ancak **1 ayı** geçmemek üzere **ek cevap süresi verebilir (m. 127/1)**. Bu halde, davalı yetki itirazını hâkimin vermiş olduğu bu ek cevap süresi içinde yapabilir.
- **Basit yargılama usulünde de bu süre**, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren **2 haftadır (m. 317)**. Hâkim, şartlarının gerçekleşmesi halinde davalıya bir defaya mahsus olmak ve ancak **2 haftayı** geçmemek üzere ek cevap süresi verebilir.
- Yetki itirazı, **yazılı olarak (cevap dilekçesi ile)** yapılır (m. 19/2; m. 129). **Davalı yetki itirazında bulunurken, doğru olarak yetkili olan mahkemeyi de göstermelidir; aksi halde, yetki itirazı reddedilir.** Somut olayda birden fazla yetkili mahkeme varsa, yetki ilk itirazında bulunan davalı, seçtiği mahkemeyi itirazında bildirmelidir (m. 19/2).

YETKİSİZLİK KARARI ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEMLER (m.20)

Bu karar verildiği anda kesin ise, kararın tebliğinden itibaren/Süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten itibaren

Kanun yoluna başvurusu üzerine bu başvuru reddedilmişse red kararının tebliği tarihinden itibaren

İki hafta içinde, **tarafardan birinin, kararı veren mahkemeye** başvurarak dava dosyasının yetkili mahkemeye gönderilmesinin talep etmesi gerekir. Aksi takdirde, bu mahkemece davanın açılmamış sayılmasına karar verilir.

Dosya kendisine gönderilen mahkeme, kendiliğinden taraflara davetiye gönderir.

YETKİ İTİRAZI

Mahkemenin Yetkisinin Kesin Olmadığı Hallerde

Kesin olmayan yetki durumlarında, yetki itirazı bir **ilk itirazdır** ve yetkili mahkeme doğru olarak gösterilmek suretiyle ileri sürülebilir (m. 129, 317). Süresinde ileri sürülen yetki itirazı, (davacı yetki itirazını kabul etmezse), mahkeme tarafından ön inceleme aşamasında incelenip karara bağlanır. Mahkeme yaptığı inceleme sonunda,

Yetki itirazını reddeder.

Bu karar bir ara kararı olduğundan ancak esas hükümlerle birlikte kanun yoluna götürülebilir. Bu sebeple mahkeme davayı görmeye devam eder.

Yetki itirazını kabul ederek yetkisizlik ve gönderme kararı verir (m. 20).

Mahkemenin Yetkisinin Kesin Olduğu Hallerde

Kesin yetki durumlarında her zaman yetki itirazında bulunabileceği gibi mahkeme de bu durumu kendiliğinden dikkate alarak yetkisizlik ve gönderme kararı verir (m 20).

Kanun yolu açıksa ve bu yola gidilmişse

Başvurunun reddi

Kanun yolu kapalıysa veya kanun yoluna süresinde gidilmemişse

Yetkisizlik kararı verildiği anda kesin ise, kararın tebliği tarihinden, süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten, kanun yoluna başvurulmuşsa bu başvurunun reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren **2 hafta** içinde tarafların yetkisizlik kararı veren mahkemeye başvurup dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekir. Aksi halde dava açılmamış sayılır.
Kendisine başvuru mahkeme:

Yetki kesin yetkiyse ve yetkisizlik kararı kanun yoluna gidilmeden kesinleşmişse yeniden yetkisizlik kararı verilebilir. Yetki, kesin yetki değilse, yetkisizlik kararı kanun yoluna gidilmeden kesinleşmiş olsa bile, dosya kendisine gönderilen mahkeme, bu yetkisizlik kararı ile bağlıdır.

Yetkisiz mahkemede tarafların yaptıkları işlemlerle ilgili olup, yetkisiz mahkemenin yaptığı işlemler ve verdiği kararlarla mutlak olarak bağlı değildir.

YETKİSİZLİK KARARI ÜZERİNE

SÜRESİ İÇİNDE YETKİLİ MAHKEMEYE BAŞVURULURSA,

- Bu dava yetkisiz mahkemede açılan davanın devamıdır. Bu nedenle:
  - ❖ Yetkisiz mahkemede dava açılmasıyla meydana gelen sonuçlar korunmuş olur.
  - ❖ Davacının yetkili mahkemeye başvururken yeniden harç ödemesi gerekmez.
  - ❖ Yetkisiz mahkemede dava açılmasıyla kesilen zamanaşımı, hak düşürücü süre korunmuş olur.
  - ❖ Yetkisiz mahkemece konulan ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz devam eder.
- Yetkisiz mahkemede tarafların yapmış oldukları işlemler yetkili mahkemede de geçerlidir. Buna karşılık yetkisiz mahkemede, mahkeme tarafından yapılan işlemler görevli mahkemede kural olarak geçersizdir.

SÜRESİ İÇİNDE YETKİLİ MAHKEMEYE BAŞVURULMAZSA

- Yetkisiz mahkemede açılmış olan dava hiç açılmamış sayılır.
- Açılmamış sayılan davadaki talep de hiç yapılmamış (vaki olmamış) sayılır (m. 150, 7). Dava açılmasıyla meydana gelen bütün sonuçlar ortadan kalkar.
- Davacı yeniden harç ödeyerek dava açabilir.

***YARGI YERİ
BELİRTİLMESİ***

YARGI YERİ BELİRTİLMESİ GEREKTİREN HALLER

(m. 21)

1. Davaya bakmakla görevli ve yetkili mahkemenin davaya bakmasına *herhangi bir engel* çıkarsa.
2. İki mahkeme arasında yargı çevrelerinin sınırlarının belirlenmesi konusunda bir tereddüt ortaya çıkarsa.
3. İki mahkeme de görevsizlik kararı verir ve bu kararlar kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşirse.
4. Kesin yetki hâllerinde, iki mahkeme de yetkisizlik kararı verir ve bu kararlar kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşirse.

Yargı Yeri Belirlemesi (Mercii Tayini) (HMK m. 21/c)

İlk derece mahkemesi tarafından verilen görevsizlik kararına karşı kanun yoluna başvurulmamışsa, dosya kendisine gelen (ikinci) mahkeme, ilk mahkemenin vermiş olduğu görevsizlik kararı ile bağlı değildir!

Görevsizlik kararı verir.

Kendisini görevli sayarak davayı sürdürür.

Kanun yoluna başvurulur.

Kanun yoluna başvurulmaz.

İstinaf incelemesinde, istinaf başvurusu esastan reddedilirse, BAM'ın kararında gösterilen (kural olarak birinci) mahkeme bu kararla bağlıdır; davayı görmek zorundadır.

İstinaf incelemesinde başvuru kabul edilirse (ikinci) mahkemenin görevsizlik kararı kaldırılırsa, görevsizlik kararı veren (ikinci) mahkeme bu karar ile bağlıdır; davayı görmeye devam eder.

Görevsizlik kararı kesinleşir.

Olumsuz görev uyuşmazlığı çıkar.

Yargı yolu belirlenmesine gidilir.

Yargı Yeri Belirlemesi (Mercii Tayini) (HMK m. 21/ç)

Yetkinin kesin olduğu durumlarda, ilk derece mahkemesi tarafından verilen yetkisizlik kararına karşı kanun yoluna gidilmemişse, dosya kendisine gelen (ikinci) mahkeme, ilk mahkemenin vermiş olduğu yetkisizlik kararı ile bağılı değildir!

Yetkisizlik kararı verir.

Kendisini yetkili sayarak davayı sürdürür.

Kanun yoluna başvurulur

Kanun yoluna başvurulmaz.

İstinaf
incelemede,
istinaf başvurusu
esastan reddedilirse,
BAM'ın kararında gösterilen (kural olarak birinci) mahkeme bu kararla bağılıdır; davayı görmek zorundadır.

İstinaf incelemesinde,
istinaf başvurusu
kabul edilir ve (ikinci)
mahkemenin
yetkisizlik kararı
kaldırılırsa, yetkisizlik kararı veren (ikinci) mahkeme bu karar ile bağılıdır; davayı görmeye devam eder.

Yetkisizlik kararı kesinleşir.

Olumsuz yetki uyuşmazlığı
çıkar.

Yargı yeri belirlenmesine gidilir.

İNCELEME YERİ (m. 22):

✓ Görevli ve yetkili mahkemenin bir davaya bakmasına herhangi bir engel bulunduğu yahut iki mahkeme arasında yargı çevrelerinin sınırlarının belirlenmesinde tereddüt ortaya çıktığı takdirde, yetkili mahkemenin tayininde, **ilk derece mahkemeleri için bölge adliye mahkemelerine, bölge adliye mahkemeleri için Yargıtaya** başvurulur.

✓ İki mahkemenin aynı dava hakkında göreve veya yetkiye ilişkin olarak verdikleri kararlar kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleştiği takdirde, görevli veya yetkili mahkeme, **ilgisine göre bölge adliye mahkemesince veya Yargıtayca** belirlenir.

İNCELEME USULÜ VE SONUCU (m. 23): Yargı yerinin belirlenmesine ilişkin inceleme dosya üzerinden yapılabilir. BAM veya Yargıtayca verilen yargı yeri belirlenmesi ile kanun yolu incelemesi sonucunda kesinleşen göreve veya yetkiye ilişkin kararlar, davaya ondan sonra bakacak mahkemeyi bağlar.